

ಕುವೆಂಪು ಮತ್ತು ಬಿ.ಟಿ. ಲಲಿತ ನಾಯಕ್ ಅವರ ಕಾವ್ಯಗಳ ತೌಲನಿಕ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ

ಹೊನ್ನರಾಜು ಎಸ್. ವಿ.

ಸಹಾಯಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು

ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ

ಕಿನಾವಿವ ಕಲಾ ಹಾಗೂ ವಾಣಿಜ್ಯ

ಪದವಿ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ

ಕಿತ್ತೂರು, ಬೆಳಗಾವಿ.

Article Link: <https://aksharasurya.com/2024/03/honnaraju-s-v.php>

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10775151>

ABSTRACT:

ಕುವೆಂಪು ಮತ್ತು ಬಿ.ಟಿ. ಲಲಿತನಾಯಕ್ ರವರು ಕನ್ನಡದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಕುವೆಂಪುರವರು ಕನ್ನಡ ನವೋದಯ ಕಾಲದವರಾದರೆ, ಬಿ.ಟಿ. ಲಲಿತನಾಯಕ್ ಅವರು ದಲಿತ-ಬಂಡಾಯ ಪಂಥದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರೀವರ ಕಾವ್ಯದೃಷ್ಟಿ ಹಾಗೂ ಕಾವ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅಪಾರವಾದ ಭಿನ್ನತೆ ಇದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ತನ್ನ ಪರಿಸರದ ನಿರ್ಮಿತಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಮೇಲಿನ ಈವರೂ ಸಾಹಿತಿಗಳೂ ತಮ್ಮದೇ ಪರಿಸರದ ನಿರ್ಮಿತಿಯಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಕಾವ್ಯದ ಅಧ್ಯಯನವು ಈ ಕಾವ್ಯ ದಿಗ್ಗಜಗಳ ಮೇಲಿನ ಪರಿಸರದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಬಿ.ಟಿ. ಲಲಿತನಾಯಕ್ ಅವರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸರಳತೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುವುದು. ಕುವೆಂಪುರವರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕ್ಲಿಷ್ಟ ಪದಪುಂಜಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯ. ಬಿ.ಟಿ. ಲಲಿತನಾಯಕ್ ಅವರಲ್ಲಿ ದೇಸೀಪದಗಳೇ ಜಾಸ್ತಿ; ಕುವೆಂಪು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಹಾಗೂ ಹಳಗನ್ನಡ ಪದಗಳೇ ಹೆಚ್ಚು. ಲಲಿತನಾಯಕ್ ಅವರ ಉಪಮೆಗಳು ನೆಲದ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿವೆ. ಕುವೆಂಪುರವರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮೋಹಕವಾಗಿ ಹಾರಾಡುತ್ತಿವೆ. ಲಲಿತನಾಯಕ್ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ತತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಾರುವುದಿಲ್ಲ. ಕುವೆಂಪುರವರ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ತತ್ವಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಆದೇ ಶವಾಕೃ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು ಮತ್ತು ಲಲಿತನಾಯಕರ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ತೌಲನಿಕವಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಚಾರಗಳು, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಚಿಂತನೆಗಳು, ನಿಸರ್ಗದ ವರ್ಣನೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಈ ಮುಂದೆ ವಿವರಿಸಿದೆ.

KEYWORDS:

ನವೋದಯ, ದಲಿತ-ಬಂಡಾಯ, ತತ್ವಜ್ಞಾನ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ, ತೌಲನಿಕ ಕಾವ್ಯ,
ಪುನರುತ್ಥಾನ, ಸಂಸ್ಕೃತ.

ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಾಲದ ಪ್ರಮುಖ ಲೇಖಕರಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಮತ್ತು ಬಿ.ಟಿ. ಲಲಿತನಾಯಕ್ ರವರ ಪಾತ್ರ ಅತೀಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇವರ ಕಾವ್ಯಗಳು ಕನ್ನಡ ಸಾರಸ್ವತ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಅಮೂಲ್ಯ ಕಾಣಿಕೆಗಳಾಗಿವೆ. 20ನೇ ಶತಮಾನದ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾಳಜಿಯಾಗಿದ್ದ ಸಮಾನತೆಯ ನೆಲೆಯನ್ನು ಕನ್ನಡದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಮತ್ತು ಬಿ.ಟಿ. ಲಲಿತ ನಾಯಕ್ ರವರು ಹಿಡಿದ ರೀತಿಯು ಅನನ್ಯವಾದುದು. ಅವರ ಬರಹದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ದೊಡ್ಡದು ವೈಚಾರಿಕವಾಗಿ ಅವರು ಮಾಡಿದ ಅಲೋಚನೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕೇವಲ ವೈಚಾರಿಕ ನೆಲೆಗಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ ಬಂದುವುಗಳಲ್ಲ. ಅವುಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅನುಭವದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದೆ. ಬಡ ಶೋಷಿತ ಶೂದ್ರ ಸಮುದಾಯದ ನೋವಿನ ನೆಲೆಯನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸುವ ಸೃಜನಶೀಲ ಶಕ್ತಿ ಇವರ ಕಾವ್ಯಕ್ಕಿದೆ. ವೈದಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರದ ತುಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಶೂದ್ರ ಜನಾಂಗ ಹಾಗೂ ಶೋಷಣೆಯ ವರ್ಗದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಬಿ.ಟಿ. ಲಲಿತನಾಯಕ್ ಮತ್ತು ಕುವೆಂಪುರವರು ಕನ್ನಡದ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹುಸಿ ಚರಿತ್ರೆಯೊಳಗಿನ ವೈಭವೀಕರಣದ ತಿರಸ್ಕಾರವನ್ನು ಚರಿತ್ರೆಯ ಬೆಳಕು ಬೀಳದ ಮಗ್ಗುಲಿನ ಸತ್ಯಗಳನ್ನು ತುಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟ ಜನರ ಭಾವನೆ ಕನಸುಗಳನ್ನು ಅನಾವರಣ ಮಾಡಲು ಬಿಟಿ ಲಲಿತನಾಯಕ್ ಮತ್ತು ಕುವೆಂಪುರವರ ಕವಿತೆಗಳು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಕರೆ ಕೊಡುತ್ತವೆ.

ನವೋದಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪುನರುತ್ಥಾನದ ಜಾಗೃತಿಯಾಗಿದ್ದರೆ, ಕಾವ್ಯ ವರ್ತಮಾನಕ್ಕೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿ ಸಮಾನತೆಯ ಹಸಿವಿನ ಹುಡುಕಾಟದಲ್ಲಿ ತೊಡುಗುತ್ತದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಘನತೆ ಮತ್ತು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಅವನ ಸರ್ವತೋಮುಖ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ಮಾನ್ಯ ಮಾಡುವ ವಿಚಾರಗಳು ಇವರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿವೆ. ಮನುಷ್ಯನ ಬಗ್ಗೆ ಗೌರವ ಮತ್ತು ಪ್ರೀತಿ ಮೇಲೆ ಆಧಾರಿತವಾಗಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸಿರುವ ಬಗೆ ಅನನ್ಯವಾದದ್ದು. ಪ್ರಸ್ತುತ ವಿಷಯವು ಕುವೆಂಪು ಮತ್ತು ಬಿ.ಟಿ. ಲಲಿತ ನಾಯಕ್‌ರವರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನದ ಕುರಿತಾಗಿದ್ದು, ಇದು ಕಾವ್ಯಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯದ ಶಿಸ್ತುಗಳ ಮೂಲಕ ರೂಪಿಸಿದ ಅಧ್ಯಯನವಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಕಾವ್ಯ ಕೃತಿಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು, ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲು ಮೌಲ್ಯ ನಿರ್ಧಾರ ಮಾಡಲು, ಎರಡು ದೃಷ್ಟಿಗಳ ಅಧ್ಯಯನ

ಒಟ್ಟೊಟ್ಟಿಗೆ ನಡೆಯಬೇಕೆಂಬುದು ಇಂದಿನ ಬಹುಜನ ವಿಮರ್ಶಕರ ಒಮ್ಮತದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ಕಾವ್ಯನಾತ್ಮಕ ಅಧ್ಯಯನವೆಂದರೆ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಒಂದು ಕಾವ್ಯ ಕೃತಿಯ ಒಳಗಿನ ಪರಿಕರಗಳ ಕುರಿತ ಅಧ್ಯಯನ ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕೃತಿಯ ವಸ್ತು, ಭಾಷೆ, ಸ್ವರೂಪ, ಬಂಧ, ಶೈಲಿ, ತಂತ್ರ, ಸೇರುತ್ತದೆ. ಪರಿಸರ ಪ್ರಭಾವ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಕಾವ್ಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಆಗುವ ಬದಲಾವಣೆ ಕೇವಲ ತಂತ್ರಕ್ಕೆ ಹೊಸ ನುಡಿಗಟ್ಟು ಶಬ್ದ, ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಪರಿಮಿತವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಸತಾದ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಜೀವನ ದೃಷ್ಟಿಯ ರಾಷ್ಟ್ರ ಜೀವನದ ದೃಷ್ಟಿ ಪಲ್ಲಟದ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಂಡ ಜನ ಜೀವನ ಲಯದ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಹೊಸ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳುತ್ತದೆ. ಈ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅರಿವು ಅನುಭವ ಆಲೋಚನೆಗಳೇ, ಇವುಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ವಿವಿಧ ಹಂತಗಳನ್ನು ಮಾಧ್ಯಮಗಳನ್ನು ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಬಗೆಗಳನ್ನು ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದ ಧ್ಯೇಯ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಇದು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಜನಾಂಗದ ವ್ಯಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ಸಮಷ್ಟಿ ಸಾಧನೆ ಎಲ್ಲಾ ಮುಖಗಳ ಸಾಮೂಹಿಕವೆಂದು ಇದನ್ನು ವರ್ಣಿಸಬಲ್ಲಬಹುದು. ಮನುಷ್ಯ ಸಮಾಜ ಜೀವಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ತಾನು ಜೀವಿಸಿ ಬಾಳಬೇಕಾದ ಪರಿಸರಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ತನ್ನ ಸುತ್ತಲಿನ ಪರಿಸರವನ್ನು ರೂಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವರ್ತುಲದೊಳಗೆ ತನ್ನ ಬೇಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಆಯಾ ಕಾಲದ ಆಯಾ ಸನ್ನಿವೇಶದ ಅನುಕೂಲಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ನಡೆ-ನುಡಿಗಳು ಅಂತರಂಗಿಕ ಅನುಭವದಿಂದ ಮೂಡಿ ಬಂದ ಜೀವನ ಸೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ಮೌಲ್ಯಗಳಾಗಿವೆ.

ಕುವೆಂಪು ಮತ್ತು ಬಿ.ಟಿ. ಲಲಿತ ನಾಯಕ್ ರವರ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕತೆ:

ಕಾವ್ಯದ ಅಧ್ಯಯನ ಒಂದರಲ್ಲಿ ಸಾಪೇಕ್ಷ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಸಹಜವಾದದ್ದೇ. ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಬದುಕಿನ ಸಮಸ್ತ ಉತ್ಪತ್ತಿಗಳ ನಡುವಿನ ಮೊತ್ತವಾಗಿ ಮೂಡಿದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕಾವ್ಯ ಒಳಗೊಳ್ಳುವುದೆಂದರೆ ಇಡೀ ಸಮಾಜವನ್ನೇ ಆ ಸಮಾಜದ ವರ್ತನೆಗಳನ್ನೇ ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಾಯಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಕಾವ್ಯವೊಂದನ್ನೇ ಶುದ್ಧಾಂಗವಾಗಿ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದಾಗಲೀ, ಕೊಂಡಾಡುವುದಾಗಲೀ ಸಾಧ್ಯವಾದುದ್ದಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದೊಂದು ಕಲಾ ಮಾಧ್ಯಮ ಎಂಬುದು ನಿಜ ಹಾಗಂತ ಅದು ಅಲೌಕಿಕವಾದದ್ದಲ್ಲ. ಈ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಅನುಸಂಧಾನಿಸುವುದು ಎಂದರೆ ಅದರ ಒಟ್ಟು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ತರಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟುವುದು ಎಂದೇ ಅರ್ಥ. ಹೀಗೆ ಇಡೀ ಮಾನವ ಚಟುವಟಿಕೆ ಹಾಗೂ ಮನೋಧರ್ಮಗಳ ಪರಿಚಯ ಸಹಜವಾಗಿ ದಾಖಲಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಯಾವುದೇ

ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದೂರ ಇಟ್ಟಾಗ ಕೃತಿಗೆ ಅರ್ಥವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಕಲೆಯ ಗ್ರಹಿಕೆಯ ನೆಲೆಗೂ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಗ್ರಹಿಕೆಯ ಬೆಲೆಗೂ ಆಂತರಿಕ ಸಂಬಂಧ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಇದು ಎಷ್ಟು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಎಂದರೆ ಜೈವಿಕ ನಂಟಿನಂತೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ ವಿಭಿನ್ನ ಪ್ರೇರಣೆ ಸಂಘರ್ಷಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಸಲ ಸ್ವಪ್ರೇರಣೆಯ ಸೆಳೆತಕ್ಕೊಳಗಾದರೆ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಬಾರಿ ಒತ್ತಡಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಆಹ್ವಾನಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ, ಹೀಗೆ ಆಂತರಿಕ ಮತ್ತು ಬಾಹ್ಯ ಒತ್ತಾಸೆ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿ ನೇಯ್ದುಕೊಂಡಿದೆ. ಇದು ಆಧುನಿಕ ಕಾವ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಒಟ್ಟಾರೆ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೂ ಅನ್ವಿಯಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಕುವೆಂಪು ನವೋದಯದ ಪ್ರತೀಕವಾದರೆ, ಬಿ.ಟಿ. ಲಲಿತ ನಾಯಕ್ ದಲಿತ ಬಂಡಾಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ. 1970-80 ರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಾಮಾಜಿಕ ರಾಜಕೀಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಅನೇಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಂದಾಗಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಅಕ್ಷರ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ದಲಿತರು ಮತ್ತು ಪ್ರಗತಿಪರರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಎಚ್ಚರದ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮೂಡಿತು. ಈ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಮುದಾಯದಿಂದ ಬಂದ ದಲಿತರು ಮತ್ತು ಪ್ರಗತಿಪರ ಬರಹಗಾರರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನಡುವಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ರಾಜಕೀಯ ಆರ್ಥಿಕ ವೈಪರಿತ್ಯಗಳಿಗೆ ಹೋರಾಟ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಬರವಣಿಗೆಯ ಮೂಲಕ ಆಗಿದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಕಾಲದ ಮೊದಲ ಮೂರು ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇನೂ ಬೆಳಕು ಕಾಣದಿದ್ದ ನಮ್ಮ ಸಮಾಜದ ಹಲವು ಕೆಳವರ್ಗದ ಶಿಕ್ಷಿತ ಹೆಣ್ಣು-ಗಂಡುಗಳು ಕವನ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು, ಸ್ವಕೀಯ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ತೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದು ಸಂಭ್ರಮದ ಹಾಗೂ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯ ವಿಚಾರವಾಗಿದೆ. ದಲಿತ-ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಳುವಳಿಯ ಆರಂಭಿಕ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ದಲಿತರು, ಶೋಷಿತರು, ನೊಂದವರು ಮತ್ತು ಕೆಳವರ್ಗದ ಲೇಖಕರು ತಾವು ಅನುಭವಿಸಿದ ನೋವಿನ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಕಾವ್ಯದ ಮುಖೇನ ದಾಖಲಿಸುವಲ್ಲಿ ಮುಂದಾದರು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಯಿತು. ಒಂದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾದಂತಹ ಎಲ್ಲಾ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ತನ್ನಿಂದ ತಾನೇ ಆ ಸಮಾಜದ ಒಳತುಡಿತ ಆಶಯ, ಅಭಿಪ್ರೇ, ನೋವು-ನಲಿವುಗಳ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವೇ ಆಗಿಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ.

ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಳುವಳಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಚನೆಯಾದ ಕಾವ್ಯದ ಒಂದು ನೆಲೆ ಚಳುವಳಿ. ಆದರೆ ಅದರ ಮತ್ತೊಂದು ನೆಲೆ ಸಾಹಿತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಈ ಚರ್ಚೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಚಳುವಳಿಯ ತಾತ್ವಿಕ ನೆಲೆಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ. ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಘಟನೆಯ ಪ್ರಣಾಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅದರ

ತಾತ್ವಿಕ ನೆಲೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವಂತೆ ನಮ್ಮ ಹೋರಾಟ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು, ದೇಶದ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂಬ ಆಶಯ ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು. ಅಸ್ವಶೃತೆ, ಜಾತಿಪದ್ಧತಿ, ಲಿಂಗಭೇದ ಮತ್ತು ವರ್ಣಭೇದ ನೀತಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದು ನಮ್ಮ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಎಲ್ಲಾ ಜನಪರ ನಿಲುವುಗಳಿಗೆ ನಮ್ಮ ಬೆಂಬಲ, ಜನಪರವಾದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹೋರಾಟ ನಮ್ಮ ಮುಖ್ಯ ನೆಲೆ ಇಂತಹ ಒಲವಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿ ನಮ್ಮ ಹೋರಾಟದ ಮುಖ್ಯ ದಾಖಲೆ. ಹೀಗೆ ಜನಪರವಾದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಮುಖ್ಯ ನೆಲೆಯನ್ನಾಗಿ ಹೊಂದಿರುವ ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಳುವಳಿ ಸರ್ವಸಮಾನತೆಯ ಆಶಯವನ್ನು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ದಲಿತ ಬಂಡಾಯದ ತಾತ್ವಿಕ ನೆಲೆ ನಿಲುವುಗಳೊಂದಿಗೆ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡ ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಲೇಖಕರು ಬಂಡಾಯ ಸಂವೇದನೆ, ದಲಿತ ಸಂವೇದನೆ, ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀ ಸಂವೇದನೆಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ಕೃಷಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಜಾತಿ, ವರ್ಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕುರಿತ ತಿರಸ್ಕಾರ, ಧರ್ಮದ ಕುರಿತ ಸಮಾದಾನ ಅಸಮಾದಾನ, ವಿರೋಧ, ಹಸಿವು, ಬಡತನ, ಅಸ್ವಶೃತೆಯ ಕುರಿತು ಆಕ್ರೋಶ, ಅನ್ಯಾಯದ ವಿರುದ್ಧ ಪ್ರತಿಭಟನೆ, ನೋವು ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಸ್ಪಂದನ, ಅಕ್ಷರ ಸಮಾಜದ ಹೊಸ ಅನುಭವಗಳು. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್, ಬುದ್ಧ, ಕಾರ್ಲ್‌ಮಾರ್ಕ್ಸ್ ಚಿಂತನೆಯ ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಹುಡುಕಾಟ ಪುರಾಣ ಪಾತ್ರಗಳ ವೈಭವೀಕರಣ ಮುಂತಾದವು ಪ್ರಧಾನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬಂದಿವೆ. ಜನಪರ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಜೀವಸತ್ವವನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯವು, ನವೋದಯ, ಪ್ರಗತಿಶೀಲ, ನವ್ಯ ಕಾವ್ಯ ಮೌಲ್ಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಶ್ರಮಿಕರನ್ನು ತನ್ನ ಮೂಲ ನೆಲೆಯನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಆ ಮೂಲಕ ಕಾವ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಮಸ್ತದ ಕಡೆಗೆ ತುಳಿದದ್ದು ಮಹತ್ವವಾಗಿದೆ. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿದ ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳು, ಶೋಷಿತರನ್ನು ಶೋಷಣಾ ನೆಲೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳಿಸುವ ಕಡೆಗೆ ಮುಂದಾದರು. ಹಾಗಾಗಿ ಇದು ಜನಪರ ಚಳುವಳಿಯಾಗಿ ರೂಪಗೊಂಡಿತು. ಇಂತಹ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಳುವಳಿಗೆ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಮಹತ್ವವಿದೆ. ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಲೇಖಕರಿಗೆ ಮಾರ್ಕ್ಸ್, ಲೋಹಿಯಾ, ಗಾಂಧೀ, ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಮುಂತಾದ ಚಿಂತಕರ ಚಿಂತನೆಗಳು ವಿಶೇಷ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ನೆರೆ ರಾಜ್ಯಗಳಾದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ದಲಿತ ಪ್ಯಾಂಥರ್ಸ್, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ತೆಲುಗಿನ ವಿಪ್ಲದ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕೇರಳದ ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ವಾದಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಳುವಳಿಗಳ ಪ್ರೇರಣೆ ಪ್ರಭಾವಗಳು ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಗೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ಪುಷ್ಟಿಯನ್ನು ನೀಡಿದೆ.

ಪರಕೀರ ಆಕ್ರಮದಿಂದ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮುಖ್ಯ ನೆಲೆಗಳು ತೀವ್ರವಾದ ಆಘಾತಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದನ್ನು ಈ ಕಾಲಮಾನದ ಸಾಮಾಜಿಕ ರಾಜಕೀಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಪರ್ಕಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಹೊಸ ಪರಿಸರ ನಮ್ಮ ಒಟ್ಟು ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಆವರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯ ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದ ಸವಾಲುಗಳು ಕೂಡ ಬಹುಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದವು. ಪಾರಂಪರಿಕ ಜೀವನ ವಿಧಾನಕ್ಕೂ ಹೊಸ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬಂದ ವಾತವರಣಕ್ಕೂ ಘರ್ಷಣೆ ಏರ್ಪಡುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ಕುವೆಂಪುರವರು ರೈತನ ದೃಷ್ಟಿ ಎನ್ನುವ ಕವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿರುವುದು ಹೀಗೆ,

ಕರಿಯರದೋ ಬಿಳಿಯರದೋ ಯಾರದಾರೇನು

ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾವವಗಂ ಸುಲಿಗೆ ರೈತರಿಗೆ

ವಿಜಯನಗರವೋ ಮೊಘಲರಾಜ್ಯಕೆಯೋ? ಇಂಗ್ಲೀಷರೋ?

ಎಲ್ಲರೂ ಜಗಣೆಗಳೆ ನನ್ನ ನೆತ್ತರಿಗೆ

ನೇಗಿಲಿನ ಮೇಲಾಣೆ! ಬಸವಗಳ ಮೇಲಾಣೆ

ನೆತ್ತರಲ್ಲದೆ ಸುಕ್ಕಿ ಸೊರಗಿದನ್ನಾಣೆ!

ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಶೂರ್ಪನಖಿ ಮೋಹಿನಿಯ ರೂಪಕ್ಕೆ

ಮರುಳಾಗನೆಂದಿಗೂ ಸೀತೆ ಮೇಲಾಣೆ.

(ರೈತನ ದೃಷ್ಟಿ, ಸಂಪುಟ-1. ಪು.ಸಂ. 329)

ಇಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿಯ ಖಂಡನೆ ಇದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ ಸಾದ್ವಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತೊಯ್ಯಲು ಮತ್ತು ಶ್ರೀರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಮೋಹಿಸಲು ರಾಕ್ಷಸನಾಗಿ ಬಂದ ರಾವಣ ಮತ್ತು ತಂಗಿ ಶೂರ್ಪಣಿಕೆ ಸಂಕೇತವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದರೆ ಇಂದಿಗೂ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ರೈತನು ಸರ್ಕಾರದ ಆದೇಶಗಳಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗಿ ನೇಣು ಬಿಗಿದುಕೊಂಡು ಸಾಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೆನಯಬಹುದು. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಜನತೆಯ ರಕ್ತವನ್ನು ಹೀರುವ ಬಿಗಣೆಯಾಗಿ ಕಂಡಿದೆ. ಹಿಂಸೆಯ ಪ್ರತಿ ರೂಪವನ್ನು ಇಡೀ ಪದ್ಯ ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಂತೆಯೇ ದೇವರು ಪೂಜಾರಿ ಎನ್ನುವ ಕವನದಲ್ಲಿ ಹೀಗೇನ್ನುತ್ತಾರೆ ಕುವೆಂಪು.

ದೇವರ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಪೂಜಾರಿಯೇ ನಿಜದ ನಿವಾಸಿ

ದೇವರೆ ಪರದೇಶಿ,

ಜ್ಯೋತಿಯು ಬಯಸೀತೆ ಬಹು ಭಕ್ತರಿಗೆ

ವಿಭೂತಿಯ ಹಂಚುವನು ಬೆಂಕಿಯ ನಂದಿಸಿ

ಬೂದಿಗೆ ವಂದಿಸಿ ದೇವರ ಮರೆಗೈಯುವ ಪೂಜಾರಿಯೇ

ಮಿಂಚುವನು

(ಸಂಪುಟ-1. ಪು.ಸಂ. 46)

ಈ ಕವನದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯನ ಮೌಢ್ಯತೆಯನ್ನು ದುರುಪಯೋಗಪಡಿಸುವ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಯನ್ನು ಅಪಹಸ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಾ ಪೂಜಾರಿಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತ ಜನತೆಗೆ ಆಗುವ ವಂಚನೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ನವೋದಯಕಾಲದ ಉಳಿದ ಕವಿಗಳಿಗಿಂತ ಕುವೆಂಪು ಭಿನ್ನರಾಗಿ ಕಾಣುವುದು ಅವರ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರತ್ವವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದರ ಕಾರಣದಿಂದ. ಶ್ರೇಣೀಕರಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಇಳಿಯಲು, ಇವರು ತಮ್ಮ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ತಾವು ಅನುಭವಿಸಿದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳೇ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದವು. ಸಮಾಜವನ್ನು ಕುರಿತು ನಡೆಸಿರುವ ಚಿಂತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಾನವೂ ಇಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಸಮುದಾಯದ ಸಾಮಾಜಿಕ ವರ್ತನೆಯನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಸಾಧನವಾಗಿ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಧರ್ಮವು ವಹಿಸುವ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಅವರು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಖಡ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ವರ್ಣಾಶ್ರಮ, ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಈ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳ ಯಾವುದೇ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ ಈ ಮಾತನ್ನು ಮನದಟ್ಟು ಮಾಡಲು “ತರುಣದಿರ ಎದ್ದೇಳಿ” ಕವಿತೆಯನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

ಹೋಗುತ್ತಲಿದೆ ಹಳೆಕಾಲ ಹೊಸಕಾಲ ಬರುತ್ತಲಿದೆ
ಹೊಸ ದೃಷ್ಟಿ ಹೊಸ ಬಯಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದೆ
ಹಳೇ ಬಾಳು ಹೊಸ ಬಾಳು ಬರುತ್ತದೆ
ಬರುತ್ತಿದೆಗಳಲ್ಲಿ ತರುಣರಿರ ಎದ್ದೇಳಿ
ಎಚ್ಚರಗೊಳ್ಳಿ ಕೇಳಿ ಬೀಸುತ್ತಿದೆ ಪೂರ್ಣ ಹೊಸ ಗಾಳಿ
ಭಾರತದ ಬಣಗುಹಳೆ ಮತದ ಕೊಳೆಯಲ್ಲ ಹೊಸ ಬತ್ತಿಯ ಹೊಳೆಯಲ್ಲಿ
ಕೊಚ್ಚಿ ಹೋಗಲಿ ಬರಲಿ ವಿಜ್ಞಾನ ಬುದ್ಧಿ.

ನಾಟಕದ ಸಂಭಾಷಣೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಗೊಬ್ಬರ ಕವನ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿಲುವುಗಳು ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯಾಗಿಸುತ್ತಿರಲು ಮತ್ತು ಅವರು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲು ಸಹಯಕವಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

ನಾಮ ಮುದ್ರೆ ವಿಭೂತಿಗಳ ಬಳಿದು ಕೊಂಬವರು
ಕತ್ತೆಯಂದದಿ ಗದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಮೈಬೆವರು ಸುರಿಸಿ
ಗೊಬ್ಬರ ಮಣ್ಣು ಬಳಿದು ಕೊಂಬರಿಗಿಂತ
ಮೇಲೆಂಬ ಭಾವ ತಲೆ ಕೆಡಕಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದೆ ನೇಗಿನ ಕೊಳಂ
ದೊರೆಯ ಕತ್ತಿಯಂ ಕಿತ್ತೆಸೆದು
ಮುತ್ತಿನುಂಡೆಯ ಮುಡಿದ ಸಿರಿನತ್ತಿಯನ್ನುತ್ತು

ಬತ್ತ ಮಂ ಭಿತ್ತಿ ಬೆಳೆಯುವ ಉತ್ತಮದ ಹೊತ್ತು
ಹತ್ತಿರಕೆ ಹತ್ತಿರಕೆ ಬರುತ್ತಿರುವುದೊತ್ತೊತ್ತಿ.

ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕುವೆಂಪುರವರ ಧೋರಣೆ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ಮೇಲೆ ಗಮನಿಸಿದಂತೆ, ದಲಿತ ಬಂಡಾಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಮುಂದಿನಂತೆ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳ ಮುಖ್ಯ ಗುರಿ ಕಲಾತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದಾಗಲೀ ಅಥವಾ ಪ್ರದರ್ಶನವಾಗಲೀ ಅಲ್ಲ, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ತಮಗಾದ ಅನ್ಯಾಯ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ ಶೋಷಣೆಯ ವಿವಿಧ ಮುಖಗಳನ್ನು ಚಿಕ್ಕಿತ್ತಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುವುದು. ಹಾಗೂ ಆ ಮೂಲಕ ಸರ್ವ ಸಮಾನತೆಯ ಸಮಾಜಕ್ಕಾಗಿ ಹಂಬಲಿಸಿದ್ದು ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡ ವಿವಿಧ ಸಮುದಾಯಗಳ ಲೇಖಕರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸಮಾಜದೊಳಗಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅನಿಷ್ಟಗಳ ಮೇಲೆ ಮೊದಲು ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. 70 ರ ದಶಕದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಸಂಘಟನೆ, ಚಳುವಳಿಗಳ ಪ್ರೇರಣೆ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡತೊಡಗಿತು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಭ್ಯಾಸದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಹೀಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಲೇ, ತಮ್ಮ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆರ್ಥಿಕ ನೆಲೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹಲವು ಮಹತ್ವದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಎತ್ತುತ್ತಲೇ, ಆಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸ ತೊಡಗಿದರು. ಹಾಗೆಯೇ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ಶೋಷಣೆಯ ಕಡೆಗೆ ತಮ್ಮ ಗಮನವನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿದರು. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕವಯಿತ್ರಿ ಬಿ.ಟಿ. ಲಲಿತನಾಯಕ್ ಅವರು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ಅಸಮಾನತೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಪ್ರತಿಭಟನೆಗಳಿಂದಲೂ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬೇರೂರಿರುವ ಜಾತಿ ಬೇಧ ಲಿಂಗಭೇದ ನೀತಿಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವ ಇವರು, ಮೇಲ್ವಾರ್ತಿಯ ಮಡಿವಂತಿಕೆಯನ್ನು ವ್ಯಂಗ್ಯ, ವಿಡಂಬನೆಯಿಂದಲೇ ಸಮಾಜದ ವಿವಿಧ ವರ್ಗಗಳ ನಡುವಿನ ಅಂತರವನ್ನು ಶ್ರಮಪರವಾದ ನಿಲುವಿನೊಂದಿಗೆ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತಾರೆ.

ತಲೆ ಹೊರೆ ಹೊತ್ತು ದಾಪುಗಾಲಿಕ್ಕುವ

ನನ್ನವರ ಬೆವರು ವಾಸನೆ

ಅಡಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ ರಾಜಭವನದ ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ

ಗಮಗಮಿಸುವ ಮಲ್ಲೆ ಸಂಪಿಗೆಯ ಹಸಿರು ನಂದನದಲ್ಲಿ...

ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಶ್ರಮಮೂಲ ಕೆಲವರ್ಗದ ಮತ್ತು ಮೇಲ್ವರ್ಗದ ಐಶಾರಾಮಿ ಬದುಕಿನ ಜನರ ನಡುವಿನ ಅಂತರವನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಬೆವರು ಸುರಿಸಿ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಬೆಳೆಸಿದ ಘಮಘಮಿಸುವ ಮಲ್ಲೆ, ಸಂಪಿಗೆ ಹಸಿರು ನಂದನದಲ್ಲಿ

ತನ್ನವರ ಬೆವರು ವಾಸನೆ ಅಡಗಿ ಹೋಗಿರುವುದನ್ನು ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ರೀತಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ಎರಡು ವರ್ಗಗಳ ಅತಿಗಳನ್ನು ಮುಖಾಮುಖಿಗೊಳಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮನೋಧರ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾ

ಖರೆ ನೀವು ಮೇಲಿನವರು

ಮೇಲಿನಿಂದ ಬಂದವರು

ಕೆಳಗಿನಿಂದಾಗಲೀ ಒಳಗಿನಿಂದಾಗಲೀ

ಕೊಳೆಯಿಂದಾಗಲೀ ಹೊರ ಬಂದವರಲ್ಲ

ಎಂದು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯವರ ಮಡಿವಂತಿಕೆಯನ್ನು ವ್ಯಂಗ್ಯ, ವಿನೋದ ವಿಡಂಬನೆಯ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಥೈಸಿದ್ದಾರೆ. ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವಿಷವರ್ತುಲವನ್ನು ಚಾಚಿಸಿರುವ ಚಾತಿ ಎಂಬ ಪಿಡುಗನ್ನು ತೊಲಗಿಸಲು ಮುಂತಾದ ಪ್ರಗತಿಪರರು ಎಡವಾದಿ ಚಿಂತಕರ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹಂತದಲ್ಲಿ ತಾವು ಪಡುತ್ತಿರುವ ಪಾಡಿನ ಎಲ್ಲಾ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಲೇ ಹೊಲ ಮನೆ ಇಲ್ಲದ ಆಸ್ತಿ ಸ್ವತ್ತುಗಳಿಲ್ಲದ ನಾವು ಬೆವರು ಸುರಿಸಿ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ದುಡಿಯುವವರು ಶ್ರಮಿಕ ಜನಗಳು ಎಂದು ದಲಿತರ ಶ್ರಮಿಕರ ಶ್ರಮ ಮೂಲ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕಡೆಗೆ ಗಮನ ಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ರೀತಿ ದುಡಿಯುವ ವರ್ಗವನ್ನು ಮೇಲ್ವರ್ಗ ಅಥವಾ ಶ್ರೀಮಂತ ವರ್ಗ ಕೀಳು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಂಡಿದೆ. ತಾವು ಹಾಕಿದ್ದನ್ನು ಉಂಡು ಹೇಳಿದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕು ಎಂಬಂತೆ ನಡೆಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಆದರೆ ಕಾಲ ಸರಿದಂತೆ ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತರಾದ ಶ್ರಮಿಕ ಜನರಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರ ಮೂಡಿದೆ ಹಾಗಾಗಿ ಇಂತಹ ಸ್ಥಾಪಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ.

ರಕ್ತ ಬೆವರಾಗಿಸಿ ದುಡಿದರೇನು?

ಕೂಗಿ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಈಗ ಹೇಳಿ

ಬೆನ್ನಿಗಂಟದ ನಮ್ಮ ಬಡತನಕ್ಕೆ

ಸಾವೇ ಪರಿಹಾರವೇನು

ನರಾನ್ನ ಭಕ್ಷಕ ರಿಂದ ನಾವು ಕೀಳೇನು?

ಶ್ರಮಿಕ ಶಕ್ತಿಗೇಂದಾದರೂ ಬೆಲೆ ದೊರಕಿತನು

ನ್ಯಾಯ ಸಿಕ್ಕಿತೇನೋ?

ಎಂದು ಶ್ರೀಮಂತರ ಪರಾನ್ನಭಕ್ಷಕ ಮತ್ತು ಶ್ರಮಿಕ ಶಕ್ತಿಗಳ ನಡುವಿನ ವಿರುದ್ಧ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರಮಿಕ ವರ್ಗ ಈಗ ತನ್ನೆಲ್ಲಾ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಒಗ್ಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಶೋಷಣೆಯನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆದು ಮೇಲೇಳುವ ಸನ್ನಾಹದಲ್ಲಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಹ ಇಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ನಾವು ನಮ್ಮವರು ಮತ್ತು ನೀವು ನಿಮ್ಮವರ ನಡುವೆ ಏರ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಬಿರುಸಿನ ಮುಖಾಮುಖಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ದುಡಿದು ದುಃಖ ಪಟ್ಟವರು, ಬೆವರು ಸುರಿಸಿ

ಕಷ್ಟಪಟ್ಟವರು ನಮ್ಮವರು. ಹಾಗಾಗಿ ನಿಮ್ಮವರು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಭಾಷೆ ತುಂಬಿಕೊಂಡ ಕಣಜದ ಬಗ್ಗೆ ಕವಿತೆ ತೀವ್ರವಾಗಿ ತಕರಾರು ತೆಗೆದಿದೆ. ಸಿರಿವಂತರ ಕಂದಮ್ಮಗಳಿಗೆ, ತೂಗು ತೊಟ್ಟಿಲಾಗಿ ಅಡಿಕೆಯ ಸಮ ನಾನು. ಸಮಾನಾದುದರ ಬಗ್ಗೆ ವಿಷಾದವಿದೆ. ಅದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರ ಗಿರಣಿ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳಿಗೆ ನಟ್ಟು ಬೋಲ್ಡ್ ಆಗಿ ಕೊನೆಗೆ ಅವರ ಹರಿವ ಚಪ್ಪಲಿಗಳಿಗೆ ಉಂಗುಟಗಳಾಗಿ ಬದುಕಿದ್ದರ ಬಗ್ಗೆ ಆಕ್ರೋಶವಿದೆ ಒಟ್ಟಾರೆ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಸಿರಿವಂತರ ಅಟ್ಟಹಾಸದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಹೋದ ತನ್ನವರ ಬಗ್ಗೆ ಅಪಾರ ಅನುಕಂಪವಿದೆ. ಆದರೆ ತನ್ನವರ ಈ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಶತ್ರುವಿನ ಬಗ್ಗೆ ಹುಡುಕಾಟವು ಇದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ರಂಗರಾಜವನದುರ್ಗ ಅವರ ಮಾತುಗಳು ಉಲ್ಲೇಖಾರ್ಹವಾಗಿವೆ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಎಲ್ಲಾ ಅಸಮಾನತೆಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಟ ಮಾಡುವ ಮುಖ್ಯನ ಸಮಾನತೆಗಾಗಿ ಹಂಬಲಿಸುವ ಜನಪರ ಕಾಳಜಿ ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅಸಮಾನತೆ ಅನ್ಯಾಯ ಶೋಷಣೆಗಳನ್ನೇ ಮೂಲಧರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಯುಗಯುಗಗಳಿಂದ ಬಡವರನ್ನು ಮತ್ತು ಜಾತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹೀನರಾದವರನ್ನು ತುಳಿಯುತ್ತಾ ಬಂದ ಯಜಮಾನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಬಂಡೇಳುವ ಕೆಚ್ಚು ಮತ್ತು ಅಂತಹ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯ ಹಿಂದಿರುವ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಗೆ ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೂಲ ನೆಲೆ. 'ಖಿಡ್ಲವಾಗಲೀ ಕಾವ್ಯ ಜನರ ನೋವಿಗೆ ಮಿಡಿವ ಪಾಣ ಮಿತ್ರ' ಎಂಬ ಬಂಡಾಯ ಸಂಘಟನೆಯ ಧ್ಯೇಯ ವಾಕ್ಯವು ಕೂಡ ಜನಪರ ಕಾಳಜಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಆಯ್ದುಕೊಂಡ ವಸ್ತು ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾಗಿದೆ. ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಶೋಷಣೆ, ಸಮಾಜದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಈ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕುರಿತು ಬರೆಯುವಾಗಲೂ ಇಲ್ಲಿ ಸಮಕಾಲೀನ ನೆಲೆಯ ವಾಸ್ತವ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಮತ್ತು ಬಿ.ಟಿ. ಲಲಿತ ನಾಯಕರ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ:

ರಾಷ್ಟ್ರ ಅಥವಾ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಎಂಬುದು ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಪದ. ತಾನು ತನ್ನದು ಎಂಬ ಅಭಿಮಾನದ ನಿಜವಾದ ಸಾಕ್ಷಿರೂಪ ಏಕೆಂದರೆ ತಮ್ಮ ನಾಡಿನ ವಿಷಯವಾಗಿ ವಿಶೇಷ ಅಭಿಲಾಷೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಸಾಮಾನ್ಯವೆಂಬಂತೆ ತೋರುವ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಅನುಭವಿಸಿದಾಗ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಭಾವನೆಯಂತಹ ಸರ್ವ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ತೀವ್ರತರವಾದ ಅನುಭವ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿದ ಆತ ಅದರಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿಗೊಂಡು ಅದೇ ಅವನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಉದಯಿಸಿದ ಮನೋಭಿಲಾಷೆಯು

ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಗಿಂತ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಸಾಕ್ಷರನಾದ ಕವಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕುಟುಂಬ, ಜೀವನ, ನಾಡಿನ, ಗುಣದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹಂತದಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಅದನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ನೀಡಲು ಮುಂದಾಗುವುದು ಸಹಜ. ಈ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಅನೇಕ ಬಗೆಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಗುಣ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಜನಜೀವನ ಗುಣದ ಪ್ರತಿಫಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಜನ ಜೀವನದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ. ಯಾವ ಕವಿಯೇ ಆಗಲೀ ಈ ರೀತಿಯ ಉತ್ತಮ ಕಾವ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಸಬೇಕಾದರೆ, ಆತನಲ್ಲಿ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು, ಸಂತಾಪವನ್ನು, ಶೌರ್ಯವನ್ನು, ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಉದ್ದೇಶಗೊಳಿಸುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಆತನ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ, ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕು. ಯಾವ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗೂ ಕಡಿಮೆ ಇಲ್ಲದಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿ ಈ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದೆ ಎಂಬುದು ಹೆಮ್ಮೆ ಪಡುವಂತಹ ಅಂಶ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ದೇಶಾಭಿಮಾನ ಹೇಗೆ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ತಲೆದೋರಿತು ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಆಧಾರಗಳಿಂದಲೂ, ಜನರು ಅವರವರ ರಾಜರುಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಆಯಾ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ತೋರಿರುವುದು ಇಂದಿನ ವಿಶಾಲವಾದ ಹಾಗೂ ಶುದ್ಧವಾದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮನೋವೃತ್ತಿ ಹೊಸದೇ ಆಗಿದೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯಭಾವನೆಯನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸುವಂತಹ ಕನ್ನಡದ ಕವನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದಂತಹ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆ, ಕುವೆಂಪು ನವೋದಯ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಆಗ್ರಗಣ್ಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಂತೆಯೇ ದಲಿತ-ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಿ.ಟಿ. ಲಲಿತ ನಾಯಕ್, ಎಸ್.ಬಿ.ಸಿದ್ದರಾಮಯ್ಯ, ಅರವಿಂದ ಮಾಲಗತ್ತಿ ಇವರಿಗೆ ಇವರಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಕನ್ನಡದ ಪ್ರೇಮದ ಕಂಪು ಉತ್ಕಟವಾಗಿ ಮೆರುಗೊಂಡಿದೆ.

ಮಲೆಯ ನಾಡಿನ ತಾಯಿ ಮನೆ,

ಕಾಡು ದೇವರು ಬೀಡು

ಗಿರಿಯ ಮುಡಿ ಶಿವನ ಗುಡಿ

ಬನವಣ್ಣೆ ಮೊದಲಿನ ಮನದನ್ನೇ

ಅಲ್ಲಿ ಗೈದುವನಲ್ಲಿದ್ದೆವೆನಿಲ್ಲಿ ಬೇಸರವಾಗಿದೆ

ಕಾಡುಮಲೆಗಳನಲವ ಹುಚ್ಚಿನ ಕಿಚ್ಚು ಹೃದಯದಿ ರೇಗಿದೆ...

(ಹೋಗುವೆನು ನಾ. ಅಗ್ನಿವಂಶ. ಸಂಪುಟ-1. ಪು.ಸಂ. 670)

ನಾಡು ನುಡಿಯ ಕುರಿತಂತೆ ಲೋಹಿಯಾ, ಗಾಂಧೀಜಿ, ಕುವೆಂಪು ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಚಿಂತಕರ ಚಿಂತನೆಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾದಂತಹ ಲಲಿತ ನಾಯಕ ಅವರು ಕನ್ನಡ ನಾಡು-ನುಡಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಅಪಾರ ಕಾಳಜಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕುರಿತ ಹೋರಾಟಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಬಗೆಗಿನ ಅಭಿಮಾನ ಐಕ್ಯತೆ ಕನ್ನಡಿಗನ ಆತ್ಮಾಭಿಮಾನ ಕುರಿತಂತೆ ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳಾದ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಪಾಟೀಲ, ಕಾಳೇಗೌಡ ನಾಗವಾರ, ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು ಬೆಟ್ಟದೂರು, ಬಿ.ಟಿ. ಲಲಿತ ನಾಯಕ್, ಸತೀಶ್ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಇನ್ನೂ ಮೊದಲಾದವರು ಹೆಮ್ಮೆ, ಅಭಿಮಾನ, ವಿಷಾದ, ಜಾಗೃತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿರುವ ಪರಭಾಷೆ ಪ್ರೀತಿ ಮತ್ತು ಸ್ವಭಾಷೆಯ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯ ಕುರಿತಂತೆ ಕವಯಿತ್ರೆಯ ಲಲಿತ ನಾಯಕ್‌ರವರು ಕನ್ನಡಮ್ಮನ ಕೊನೆಯ ಮಾತಿನ ಮೂಲಕ ವಿಶಾದವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡಿಗರೆ ಇದು ನಿಮಗೆ ವಿದಾಯ ಹೇಳುವೆ ಬಿಕ್ಕಳಿಸದೆ ತಳಮಳಿಸದೆ ಶುಭವನೇ ಹಾರೈಸುವೆ ಹೋಗಿಬಿಡಿ ಆಚೆ ನನ್ನ ಹೆತ್ತೊಡಲ ಸುಡಬೇಡ ನೀವೀಗ ಭಾಷಾ ಪಿಪಾಸುಗಳು ಎಂದು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯ ಧೋರಣೆ ಹೊಂದಿರುವುದನ್ನು ವಿಷಾದದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಆಂಗ್ಲ ತಾಯಿಯ ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಿ, ಹಿಂದಿ ಅಮ್ಮನ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಗರನ್ನು ಕುರಿತ ಕೂರ ಪರಿಹಾಸವಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಭಾವೈಕ್ಯತೆಯು ಸಹಜವೇ ಆದರೆ ಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿರಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ಧೈರ್ಯ ಶೌರ್ಯಗಳು ಕೆರಳುವಂತಾಗಬೇಕೆ ಹೊರತು ಕುಸಿಯುವಂತಾಗಬಾರದು ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾದದ್ದಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಬಗೆಗಿನ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯದ ಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಅಸಹಾಯಕಳಾದ ಕನ್ನಡಮ್ಮ ಕನ್ನಡಿಗರನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ನಾನು ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿಯಾಗಿ ಬದುಕಿದವಳು ನಾನೀಗ ನಿಶಕ್ತಿ ಸತ್ತೇನೆ ಹಾಗಾಗಿ ಶಕ್ತಿ ಉಳ್ಳವರ ಆಸರೆ ಹಿಡಿಯಿರಿ ಎಂದು ಹೇಳುವ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗೆ ಬಂದು ಒದಗಿದ ದುಸ್ಥಿತಿಯ ವಿಪರ್ಯಾಸವನ್ನು ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯು ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಕುರಿತ ಕಳಕಳಿಯೊಂದಿಗೆ ತಮಿಳು, ತೆಲಗು, ಹಿಂದಿ, ಆಂಗ್ಲ ಭಾಷೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ ಇದೇ ರೀತಿಯ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯದ ಮನೋಭಾವ, ಪರಭಾಷೆ ಪ್ರೀತಿ ಮುಂದುವರಿದರೆ ಕನ್ನಡ ಅವಸಾನವಾದೀತೆಂಬ ನಿಲುವನ್ನು ಹೊಂದಿ.....

ಸಿಗಲಾರೆ ಖಂಡಿತ ಮರೆತು ಬಿಡಿ
ನನ್ನವಸಾನದ ವಿವರ ಸಿಕ್ಕರೂ ಸಿಕ್ಕೀತು
ಇತಿಹಾಸ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿಕೊಳ್ಳಿ...

ಎಂದು ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಕುರಿತ ಜಾಗೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಎಚ್ಚರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಯಾವ ಕವಿಗಾದರೂ ತಾನು ಜನ್ಮ ಭೂಮಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಎಷ್ಟು

ಅಭಿಮಾನವಿರುತ್ತದೆಯೋ ಅಷ್ಟೇ ಅಭಿಮಾನ ತನ್ನ ನುಡಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಹೆಸರು ಕನ್ನಡದೊಂದಿಗೆ ಹಾಸು ಹೊಕ್ಕಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಏಳಿಗೆ ಅವರ ಜೀವನದ ಪ್ರಮುಖ ಗುರಿ. ಅವರ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಕನ್ನಡ ಅಭಿಮಾನವಂತು ಅಸದೃಶ್ಯವಾದದ್ದು.

ಕನ್ನಡವೆ ಎನೆ ಕುಣಿದಾಡುವುದೆನ್ನದೆ ಕನ್ನಡವೆನೆ ಕಿವಿ ನಿಮರುವುದು...
ಎಂದು ಇದೇ ಅಭಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಬಾಳುವುದೇತಕೆ ನುಡಿಯಲೇ ಜೀವ ಸಿರಿಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕವಿತೆಯ ಹಾಡೆ
ಸಿರಿಗನ್ನಡ ದೇಳಿಯನ್ನು ನೋಡೇ ಕನ್ನಡ ತಾಯಿಯ ಸೇವೆಯ ಮಾಡೆ
(ಕನ್ನಡ ನನ್ನ ಮನೆ. ಸಂಪುಟ-2. ಪು.ಸಂ. 253)

ಕುವೆಂಪು ಮತ್ತು ಬಿ.ಟಿ. ಲಲಿತನಾಯಕ್ ಇಬ್ಬರೂ ಭಿನ್ನ ನೆಲೆಯಿಂದ ಬಂದವರಾಗಿದ್ದರೂ ಅವರ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿರುವ ದ್ವನಿ ಭಾವ ಅಪೂರ್ವ ಅನನ್ಯ ಅನಂತೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಸಾಹಿತ್ಯ:

1. ಅನಂತಮೂರ್ತಿ ಯು.ಆರ್. (1976). ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮತ್ತು ಪರಿಸರ. ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ. ಸಾಗರ.
2. ಅರವಿಂದ ಮಾಲಗತ್ತಿ. (2006). ಕುವೆಂಪು ಕೃತಿ ವಿಮರ್ಶೆ. ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ. ಮೈಸೂರು.
3. ಅಮೂರ ಜಿ.ಎಸ್. (2000). ಭುವನದ ಭಾಗ್ಯ: ಬೇಂದ್ರೆ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರತಿಮಾಲೋಕ. ಪ್ರಸಾರಂಗ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಧಾರವಾಡ.
4. ಕಲಬುರ್ಗಿ ಎಂ.ಎಂ. (2000) ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ ಸಂಪುಟ. ಪ್ರಸಾರಂಗ, ಹಂಪಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಹಂಪಿ.
5. ಲಲಿತನಾಯಕ್ ಬಿ.ಟಿ. (2019). ಬಿ.ಟಿ. ಲಲಿತನಾಯಕ್ ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ: ಸಂಪುಟ-1. ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ. ಬೆಂಗಳೂರು.
6. ಕೀರ್ತಿನಾಥ ಕುರ್ತಕೋಟಿ. (1991). ಯುಗಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಕಾಸ. ಶಿವಶಂಕರ ಪ್ರಿಂಟಿಂಗ್ ಪ್ರೆಸ್. ಧಾರವಾಡ.
7. ಕೃಷ್ಣಕುಮಾರ್ ಸಿ.ಪಿ. (1939). ಆಲೋಚನೆ. ಉಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಲೆ. ಮೈಸೂರು.